

2.1

Slovička:

kalbėti, kalba, kalbėjo	mluvit
dirbti, dirba, dirbo	pracovat
studijuoti, studijuoja, studijavo	studovat
lietuviškai	litevsky
čekiškai	česky
tai	to
šis / ši	tento / tato
tas / ta	tamten / tamta
knyga (f)	kniha
arklys (m)	kůň
studentas (m), studentė (f)	student, studentka
ponas (m), ponía (f)	pán, paní
vyras (m)	muž
moteris (f)	žena

2.2 Litevské konsonanty (souhlásky) II: Měkkost a tvrdost souhlásek (palatalizace)

Všechny litevské souhlásky mohou být měkké a tvrdé. Výjimku tvoří „j“ – je vždy měkké.

Poziční tvrdost:

Souhláska je tvrdá před zadními samohláskami (vokály), včetně dvojhlásek ai, au, uo; al, am, an, ar; ul, um, un, ur.

$$C + V^u \rightarrow CV^u$$

galva (*hlava*), vaikas (*dítě*), baltas (*bílý*), duona (*chléb*), šoka (*tančí*), rodo (*ukazuje*)

Poziční měkkost:

Souhláska je měkká před předními samohláskami, včetně dvojhlásek ei, ie; el, em, en, er; il, im, in, ir.

$$C + V^i \rightarrow C^iV^i$$

pilis (*hrad*), pienas (*mléko*), mes (*my*), nervinti (*znervózňovat*), dėdė (*strýc*)

Nepoziční měkkost

Souhláska může být měkká také před zadní samohláskou (včetně dvojhlásek ai, au, uo; al, am, an, ar; ul, um, un, ur). Tato měkkost nesouvisí s pozicí souhlásky; označujeme ji písmenem „i“, které se vloží mezi souhlásku a samohlásku.

$$C + V^u \rightarrow C^iV^u$$

kauļi → *kiauli*
(*kostí*, g. pl.) (sviní, g. pl.)

rašau → *rašiau*
(*píšu*, přít. č.) (*psal jsem*, min. č.)

Písmeno „i“ je znakem pro samohlásku [i], eventuálně znakem pro palatalizaci (měkkost) souhlásky. Jako znak pro palatalizaci se toto písmeno „nečte“, jen změkčuje před ním stojící souhlásku. Příklady:

„i“ jako vokál (samohláska): pilis (hrad), tu esi (ty jsi), Čekija, pirmas (první), pilkas (šedý), istorija (historie)

„i“ jako znak pro palatalizaci: šiaurė [š'æure:] (sever), kiaulė [k'eule:] (prase), liaudis [l'æudis] (národ), liūdnas [l'u:dnas] (smutný), siūlas [s'u:las] (nit).

„i“ jako vokál a „i“ jako znak pro palatalizaci se nikdy nevyskytují ve stejných pozicích:

- 1) „i“ jako znak pro palatalizaci nikdy není na začátku a na konci slova; v těchto pozicích má „i“ vždy funkci vokálu (např. istorija, tu esi)
- 2) „i“ jako vokál se nikdy nevyskytuje mezi konsonantem a vokálem; v těchto pozicích je „i“ vždy znakem pro palatalizaci (např. šiaurė, siūlas).

Existuje několik výjimek:

- a) Kombinace „konsonant + ie“, např. pienas (mléko), miegas (spánek). „i“ je zde součástí dvojhlásky „ie“, nikoliv znakem pro palatalizaci.
- b) Při setkání dvou vokálů na hranici slabik čteme „i“ jako vokál, např., šitas [ši-i-tas] (větev muslimů), pianinas [pi-a-ni-nas] (piano).

Cvičení. Určete, zda písmeno **i** označuje v následujících slovech vokál nebo znak pro palatalizaci.

1. ilgas (*dlouhý*), 2. toli (*daleko*), 3. žiaurus (*krutý*), 4. šilta (*teplá*), 5. Vilnius, 6. meilė (*láska*), 7. kiaušas (*temeno*), 8. siūlo (*nabíží*), 9. jis (*on*), 10. pilnas (*plný*), 11. žiogas (*kobyłka*), 12. žiema (*zima*), 13. sriuba (*polévka*), 14. sliekas (*žížala*), 16. kirmėlė (*červ*).

• Palatalizace souhláskových skupin

Měkkost se vždy týká celé souhláskové skupiny v slabice:

šnekėti (*hovořit*), gandrelis (*mládě čápa*), pliaupti (*hodně pršet*)

• „č“ a „dž“ v litevštině

Poziční měkkost/tvrdość se u souhlásek „t“ a „d“ uplatňuje stejně jako u ostatních:

tiltas (*most*) deda (*klade*)

Nepoziční měkkost „t“ a „d“ způsobila vznik afrikát „č“ a „dž“: měkké „t“ se před zadní samohláskou proměnilo v „č“, měkké „d“ v „dž“:

t→č: skaitė → skaičiau
(četl/a) (četl/a jsem)

d→dž: žaidė → žaidžiau
(hrál/a) (hrál/a jsem)

Příklady proměn t→č a d→dž při ohýbání slov:

(užovka)	(kohout)
N. žaltys	gaidys
G. žalčio	gaidžio
D. žalčiui	gaidžiui
A. žaltį	gaidį

skaityti, skaito skaitė (*číst*);

aš skaičiau
tu skaitėi
jis, ji skaitė

gydyti, gydo, gydė (*léčit*)

gydžiau
gydei
gydė

2.3 Litevská slabika

Litevská slabika povinně obsahuje alespoň jednu samohlásku. Dvojhlasiky a jednotky „souhláska + samohláska“ (al, am, an, ar, ...) také mohou vytvářet slabiky.

Samotná souhláska slabiku netvoří. Litevština nevytváří slova typu krk, vlk, Brno.

Slabika je dlouhá, pokud obsahuje dlouhou samohlásku, dvojhlasiku nebo jednotku „souhláska + samohláska“. Slabika je krátká, pokud obsahuje krátkou samohlásku.

2.4 Časování sloves – indikativ praesens (přítomný čas), typ „-a“

kalbėti, kalba, kalbėjo (mluvit)

dirbti, dirba, dirbo (pracovat)

studijuoti, studijuoja, studijavo (studovat)

aš	kalbu (= kalb+u)	mes	kalbame (kalb+ame)
tu	kalbi (=kalb+i)	jūs	kalbate (kalb+ate)

jis, ji, jie, jos kalba (=kalb+a)

2.5 Zápor „ne-“

kalbėti → nekalbėti (nemluvit)

aš nekalbu (nemluví), nedirbu (nepracuji) nestudijuojau (nestuduju)

Záporné tvary slovesa „být“!!!:

aš	nesu	mes	nesame
tu	nesi	jūs	nesate
jis, ji	nėra	jie jos	nėra

2.6 Fráze „mluvit česky, mluvit litevsky“:

Příslovce „litevsky“, „česky“ atd.: lietuvis → lietuviškai (litevsky)

čekas → čekiškai (česky)

anglas → angliškai (anglicky)

Aš kalbu lietuviškai

Ji kalba čekiškai

Mes kalbame angliškai

2.7 Tázací částice „ar“

Ar tu esi lietuvis? – Jsi Litevec?

Ar Jūs esate čekė? – Jste Češka?

Ar jis kalba vokiškai? – Mluví (on) německy?

Ar ji kalba prancūziškai? – Mluví (ona) francouzsky?

Otázky s částici „ar“ vyžadují odpověď „taip“ (ano) nebo „ne“ (ne):

Ar tu esi lietuvis? Taip, aš esu lietuvis. – Jsi Litevec? Ano, jsem Litevec.

Ar Jūs esate čekė? Ne, aš nesu čekė. – Jste Češka? Ne, nejsem Češka.

Ar jis kalba vokiškai? Taip, jis kalba vokiškai. – Mluví (on) německy? Ano, mluví.

Ar ji kalba prancūziškai? Ne, ji nekalba prancūziškai. – Mluví (ona) francouzsky? Ne, nemluví.

2.8 Dialogy:

Labá diena! Lābas! Sveikas! Sveikà! Sveikì! Sveikos! Lābas rýtas! Lābas vākaras!	Māno vařdas... Māno pavardē... Àš esù...	Kóks Jūsų vařdas? Kokià Jūsų pavardē? Kóks tàvo vařdas? Kokià tàvo pavardē? Kaĩp Jūsų / tàvo vařdas? Kaĩp Jūsų / tàvo pavardē? Kuõ Jūs vardù? Kuõ tù vardù?	Iki pasimātymo! Viso gēro! Viso lābo! Sudiē! Iki! Labānaktis!
--	---	--	---

2.9 Cvičení

Přeložte do litevštiny:

Dobrý den! Mé jméno je (...). Moje příjmení je (...). Jsem Čech. Mluvíme česky, litevsky, anglicky, německy a francouzsky. Nemluvíme polsky, španělsky a bulharsky.

A. Dobré ráno!

B. Dobrý den!

A. Jak se jmenujete?

B. Jmenuji se John Malkovich. Kdo jste vy?

A. Já jsem Mila Kunis. Jste Němec?

B. Ne, já nejsem Němec. Jsem Američan. Vy jste Litevka?

A. Ne, nejsem Litevka, jsem Američanka. Mluvíte španělsky?

B. Ne, nemluvíme španělsky. Mluvíme anglicky a polsky.

A. Já polsky nemluvíme. Na shledanou!

B. Ahoj!